

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТУПЕНЕВОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

УДК 377. 011.3: 004:005.336.2

Н.О. Величко
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕТОДИСТІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

В умовах інтенсивних змін та формування нових концептуальних основ, впровадження сучасних методик і технологій навчання, що відбуваються в системі освіти, важливого значення набуває проблема підвищення рівня та якості методичної роботи у навчальних закладах.

«Методична робота – важлива складова післядипломної педагогічної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів навчальних закладів, досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу. Вона має ґрунтуватися на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки з урахуванням досвіду діяльності педагогів і конкретного аналізу результатів навчально-виховного процесу» [2].

Наразі суттєво зростають вимоги до якісних характеристик методистів, діяльність яких пов'язана з фаховою поліфункціональністю, багатопредметністю, розгалуженістю емоційно-комунікативної сфери під час взаємодії з педагогічними працівниками, керівниками, учнями.

Відповідно розвиток професійної компетентності методистів повинен бути спрямований на створення гармонійної цілісної системи на кожному освітньому рівні, яка включала б у себе взаємоузгоджені методи дій та компоненти, які націлені на покращення процесу навчання й виховання учнів. Для реалізації цієї системи потрібен методист нового типу, який володіє високою інформаційно-аналітичною компетентністю, який здатний об'єктивно оцінювати проблеми, критично мислити, творчо підходити до професійної діяльності.

Так, у центрі уваги різноманітних досліджень вчених знаходяться питання розвитку професійної компетентності методистів у системі підвищення кваліфікації працівників освіти Т. Гущина, К. Золота, В.Калита, Ю. Махова, Є. Рябишева, Л. Шевчук, а також розвитку інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників С. Алексєєва, Н. Баловсяк, В. Болотова, Н. Величко, І. Гириловська, Р. Гуревич, І. Жерносек, А. Зубков, Н. Морзе, Л. Петренко, М. Поташник, В. Пуцов, І. Савченко, Н. Самойленко, О. Смолянінова, Л. Сушенцева, А. Хуторський, В. Ягупов та інші.

Разом з тим, сьогодення вказує на відсутність чітко окреслених вимог щодо професійної діяльності методистів ПТНЗ та розвитку їх інформаційно-аналітичної компетентності у між атестаційний період і під час проходження курсів підвищення кваліфікації.

Існує нагальна потреба у нововведеннях, тому **метою статті** є розкриття підходів, які будуть спрямовані на створення інноваційної, гармонійної, цілісної системи підвищення кваліфікації методистів професійно-технічних навчальних закладів.

Стратегія управління сучасним професійно-технічним навчальним закладом потребує від їхніх керівників знань, умінь, навичок і здатності виходити за межі нормативної діяльності, приймати неординарні рішення, організовувати інноваційні, творчі процеси в умовах високої

конкуренції на ринку освітніх послуг і ринку праці. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного розвитку професіоналізму керівного персоналу системи професійно-технічної освіти. У світлі сучасної освітньої парадигми підвищення кваліфікації керівників професійно-технічних навчальних закладів як і в системі післядипломної педагогічної освіти, так і в між курсовий період слід здійснювати на компетентнісній основі [3 с. 6].

Одним із провідних напрямів у роботі методиста є допомога педагогічним працівникам, що вимагає насамперед високого професіоналізму й комунікативності. Це досить велика за обсягом і значенням ділянка роботи, де упродовж навчального року методист поглиблено працює з викладачами, майстрами виробничого навчання у напрямі розвитку як професійної, так і інформаційно-аналітичної компетентності.

Важливо зазначити, що у роботі методиста інформаційно-аналітичне мислення є неодмінною складовою, яка потребує формування і розвитку умінь:

- бачити необхідне в отриманій інформації;
- передбачати кілька варіантів діяльності і обирати оптимальний (варіативність мислення);
- знаходити нові варіанти розв'язання проблеми з урахуванням обставин, які виникли;
- конструювати нестандартні засоби для досягнення потрібного результату;
- передбачати наслідки з урахуванням отримання аналітичних результатів та приймати відповідні рішення тощо.

На нашу думку, одним з шляхів розвитку інформаційно-аналітичних умінь методистів ПТНЗ є підвищення кваліфікації та забезпечення їх готовності до застосування сучасних інформаційних технологій. Як відмічається в багатьох публікаціях, система підвищення кваліфікації методистів уже не один рік працює в напрямі забезпечення їх комп'ютерної грамотності.

У науково-практичних публікаціях пропонується чимало рекомендацій, спрямованих на більш ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації методистів ПТНЗ у галузі інформатизації освіти. Зокрема пропонується створення мережі муніципальних учбово-консультативних центрів дистанційної освіти як ефективної форми організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників [1].

Діяльність таких центрів може бути спрямована на:

- впровадження технологій дистанційного навчання в систему підвищення кваліфікації методистів ПТНЗ;
- організація доступу й оперативне надання їм науково-методичної інформації з різних джерел;
- надання консультативно-методичної допомоги з питань використання сучасних інформаційних технологій в організації методичної діяльності.

Розглянемо програму курсів підвищення кваліфікації для методистів ПТНЗ за очно-дистанційною формою навчання, яка була розроблена Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Вінницькій області та погоджена згідно норм законодавства й впроваджена у роботу. Програмою передбачено обов'язкові теми щодо розвитку інформаційно-аналітичної компетентності методистів ПТНЗ.

У процесі підвищенні кваліфікації, на першому очному етапі, бажано визначити рівень інформаційно-аналітичної компетентності методистів, оскільки від цього залежить подальша програма їх навчання під час другого етапу – дистанційного. Окреслимо тематику навчальних модулів, спрямованих на розвиток інформаційно-аналітичної компетентності методистів, та конкретизуємо їх зміст.

Так, для вдосконалення рівня володіння ІКТ пропонується наступний змістовий модуль: **«Питання ефективного використання ІКТ в освітній діяльності».**

Теоретичні аспекти використання засобів інформаційних комунікаційних технологій в освіті. Мета і завдання використання ІКТ. Переваги та недоліки ІКТ у навчальному процесі.

Можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.

Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій у ПТНЗ:

- дидактичні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- основні дидактичні властивості і функції Інтернету як самої глобальної інформаційної та комунікаційної технології: електронна пошта, електронні конференції, телеконференції та відеотелефон, електронні бібліотеки;
- інтерактивні засоби в професійній підготовці учнів ПТНЗ;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні умінь та навичок учнів ПТНЗ.

Використання ІКТ на різних етапах процесу навчання.

Особливу увагу необхідно звернути на підтему «Основні дидактичні властивості і функції Інтернету як самої глобальної інформаційної та комунікаційної технології: електронна пошта, електронні конференції, телеконференції та відеотелефон, електронні бібліотеки», яка призначена для розвитку у методистів сучасних умінь і навиків роботи в мережі Інтернет.

У той же час методистам необхідно наголошувати на важливості дотримання принципів авторського права при роботі з матеріалами, знайденими у мережі Інтернет, що забезпечується шляхом правильного оформлення посилань на джерела інформації. При цьому необхідно наголосити на тому, що питання авторського права стосуються не лише методистів, а й педагогічних працівників і учнів, які займаються науково-пошуковою діяльністю. Також в процесі роботи методисти повинні ознайомлюватись із можливостями автоматизації оформлення використаних джерел засобами сервісу vak.in.ua. Ще одним важливим питанням при використанні ресурсів Інтернет у навчальному процесі є безпека учнів. Використовуючи ресурс <http://www.prointernet.in.ua/> методисти знайомляться із небезпеками для учнів та їх ПК, які підстерігають їх у мережі Інтернет та навчаються їм запобігати.

Наступними модулями курсу підвищення кваліфікації методистів є **«Використання ІКТ при проведенні моніторингових досліджень»**. Моніторинг, його мета, об'єкти моніторингу, новітній інструментарій моніторингу, ключові принципи моніторингу. Реалізація стратегії системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку ПТНЗ.

Використання ІКТ у проведенні моніторингу у ПТНЗ:

- накопичення банку даних;
- створення електронної бібліотеки;
- підбір комп'ютерних методик діагностування;
- проведення семінарів, консультацій з використанням розроблених презентацій;
- оформлення результативності за допомогою таблиць, графіків, діаграм;
- оформлення досвіду роботи.

«Методика проведення моніторингових досліджень ПТНЗ».

Наукові засади моніторингу розвитку системи ПТО в Україні: концептуальні основи організації моніторингу регіональних систем ПТО. Інформаційно-аналітична компетентність керівників ПТНЗ як основа моніторингу розвитку системи професійно-технічної освіти; інтегральна оцінка функціонування ПТНЗ; наукове обґрунтування методики ефективності функціонування системи ПТО; наукові основи обґрунтування методики прогнозування надходження контингенту до ПТНЗ з урахуванням демографічної ситуації та інфраструктури регіону. Методика проведення моніторингу розвитку системи ПТО за показниками ефективності ПТО в галузево-територіальному розрізі. Методика проведення маркетингу освітніх послуг у сфері ПТО засобами сайтів і відкритих порталних структур.

«Пошук інформації у мережі інтернет». Глобальна мережа Інтернет. Сервери. Передача інформації по мережі. Протоколи. Адреси інформаційних ресурсів (URL).

Пошук інформаційних ресурсів у мережі Інтернет. Пошукові машини та каталоги. Спеціалізовані пошукові машини. Формування ключових слів. Пошук у знайденому. Збереження знайденої інформації.

Аналіз знайденої інформації. Оцінювання інтернет-ресурсів. Критерії оцінювання.

«Використання інформації. Авторське право». Використання інтернет-ресурсів у навчальному процесі. Захист учнів від звернення до веб-сайтів, які містять матеріали небезпечного для учнів характеру та від взаємодії з особами, що можуть представляти певну загрозу для них. Авторське право. Дотримання авторських прав при використанні електронних публікацій.

«Сервіси та ресурси, призначені для спілкування у мережі Інтернет». Синхронні та асинхронні сервіси та ресурси для спілкування в мережі Інтернет. Використання форумів у навчальній діяльності. Використання чатів для спілкування учасників навчального процесу.

Програмні додатки, які використовуються для спілкування у мережі Інтернет. IRC, ICQ, Skype, MSN.

Використання аудіотекстового режиму спілкування. Відеоконференції.

В процесі підвищення кваліфікації необхідно звернути увагу методистів ПТНЗ на використання блогів у їх професійній діяльності, а саме:

- Шляхи розповсюдження інформації;
- Блоги у професійній діяльності методистів ПТО;
- Створення блогу методичного об'єднання закладу ПТО;
- Оформлення блогу методичного об'єднання закладу ПТО. Додавання гаджетів.

А також: *«Вікі-системи та їх можливості»*

- Використання технологій вікі у професійній діяльності методистів ПТО;
- Можливості Вікі-системи для спільної розробки проєктів;
- Особливості роботи з вікі-сторінками (створення посилання, завантаження фото, форматування тексту).

«Розповсюдження інформації за допомогою ресурсів Веб 2.0»

- Використання YouTube у професійній діяльності працівників ПТО.
- Додавання тегів, опису матеріалів, особливості додавання відеороликів на блог.
- Особливості додавання фото та малюнків на блог.

Впровадження цих тем на курсах підвищення кваліфікації сприяє не тільки розвитку у методистів навиків роботи з ІКТ, а й розвитку інформаційно-аналітичної компетентності, що дає установки до самостійного навчання та розробки власних електронних ресурсів. Методисти починають цікавитись уже не окремими інформаційними технологіями, а можливостями їх використання у власній професійній діяльності, створюють блоги та сайти, на сторінках яких діляться власними методичними напрацюваннями. Крім того, знайомство із освітніми ресурсами мережі Інтернет спонукає методистів до самоосвіти шляхом участі у різноманітних навчальних он-лайн курсах, що сприяє розвитку інформаційно-аналітичної компетентності.

При цьому методисти активно застосовують ІК-технології на своїх методичних засіданнях, регулярно працюють із педагогічними працівниками над різноманітними проєктами, мають власний інтернет-ресурс (сайт, блог, вікі-сторінку тощо), що характеризує їх інформаційно-аналітичну компетентність як високу.

Для цієї категорії методистів підвищення кваліфікації, а саме розвиток інформаційно-аналітичної компетентності, може бути реалізовано шляхом виконання індивідуальних завдань із наданням відповідних консультацій. Наприклад, у випадку дистанційного навчання, їм можна запропонувати самостійно розробити модуль з методичними рекомендаціями з власної тематики із використанням у якості технологічної основи платформи дистанційного навчання ПТНЗ. Розроблений модуль, по завершенню підвищення кваліфікації, методист зможе використовувати у професійній діяльності та обміну досвідом з методистами інших навчальних закладів.

Водночас методисту необхідно особливу увагу звернути на поетапність проходження підвищення кваліфікації, яка згідно плану передбачає три етапи, а саме: перший і третій очні й другий дистанційний.

Проходження цих трьох етапів передбачає обов'язкове дотримання наступних напрямів:

1. Аналітично-прогностичний (діагностика і спонукання до самодіагностики професійної діяльності).

2. Планування передатестаційного періоду (окреслення проблем і прогнозування результатів).

3. Науково-творчий (систематизація досягнень, окреслення недопрацьованих завдань, розробка програми саморозвитку).

4. Соціально-психологічний (створення сприятливого мікроклімату, необхідного для продуктивної роботи та творчого процесу).

5. Регулятивно-корекційний (оцінка процесу і результатів).

Кожен із вищезазначених напрямів передбачає виконання певних дій, які повинні бути заплановані з урахуванням посадових обов'язків.

Так, спочатку необхідно розробити індивідуальний план розвитку професійної компетентності методиста (заступника директора ПТНЗ з методичної роботи), який одночасно є програмою самоосвіти методиста та включає загальні характеристики професійної компетентності. Метою програми є розвиток умінь методиста розкрити найкращі сторони своєї професійної діяльності, визначити труднощі в реалізації поставлених завдань та намітити шляхи подолання окреслених проблем.

Адже методист, який спрямовує свою роботу на розвиток інформаційно-аналітичного мислення у педагогічних працівників, повинен системно формувати й розвивати власні уміння:

- бачити і передбачати необхідне в отриманій інформації;
- передбачати кілька варіантів і вибирати оптимальний (варіативність мислення);
- знаходити нові варіанти розв'язання проблеми з урахуванням обставин, які виникли;
- конструювати нестандартні побудови для досягнення потрібного результату;
- передбачати наслідки з урахуванням отримання аналітичних результатів та приймати відповідні рішення тощо.

Наступним етапом є вивчення системи роботи методиста, який доцільно проводити під час підготовки матеріалів до виставок, конкурсів, отримання грантів; написання і редагування методичних рекомендацій, посібників, статей та інше. При цьому можна відстежувати: рівень методичної, дидактичної, комп'ютерної та психологічної підготовки; якість виконання професійних обов'язків; роботу у напрямі саморозвитку, самоосвіти і підвищення інформаційно-аналітичної компетентності; роботу з педагогічними працівниками щодо розвитку їх методичної компетентності; якості ведення документації, інше.

Також обов'язковим є комплектування матеріалів атестаційної справи методиста згідно переліку:

- атестаційна справа (посадова інструкція, характеристика, основні досягнення за останні п'ять років, перспектива діяльності на займаній посаді у розрізі розвитку ПТНЗ);
- передатестаційний індивідуальний план розвитку на навчальний рік;
- річна циклограма діяльності (перелік роботи на кожний місяць року);
- діючий план перспективної діяльності ПТНЗ;
- звіти плану перспективного розвитку ПТНЗ у розрізі професійної діяльності методиста (заступника директора з методичної роботи);
- узагальнений звіт індивідуальної і колективної роботи з педагогічними працівниками;
- систематизовані методичні матеріали, які напрацьовані методистом (заступником) у між атестаційний і передатестаційний період та узагальнені професійні досягнення.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що сучасні підходи в підвищенні кваліфікації методистів сприяють розвитку як інформаційно-аналітичної, так і професійної компетентності в цілому. Відповідно, постійний розвиток інформаційно-аналітичної компетентності методистів ПТНЗ, розкриває їхній потенціал, окреслює рекомендації й поради, яких вони потребують, та як наслідок вдосконалюється організація методичної діяльності, що є необхідною складовою для успішного розвитку навчального закладу. Оновлення і реорганізація системи освіти вимагає системного проведення різноманітних форм методичної й інформаційно-аналітичної роботи, засвоєння інновацій, які відповідають спрямованості конкретного навчального закладу та

подолання формалізму в професійній діяльності методиста.

Література:

1. Аверкин В.Н. Учебно-консультационный центр дистанционного образования как организационная форма повышения квалификации педагогических работников [Электронный ресурс] / В. Н. Аверкин, Е.А. Федорова. – Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2003/X/X-0-1970.html>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України. «Рекомендації щодо організації і проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти». – №1/9-318 від 03.07.2002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.ru/zakon.nau.ua/?...Документи%20Міносвіти%20>.
3. Петренко Л.М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: монографія / Л.М. Петренко. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. – 456 с.

У статті розкриваються підходи щодо розвитку інформаційно-аналітичної компетентності методистів професійно-технічних навчальних закладів у процесі проходження курсів підвищення кваліфікації згідно з сучасними соціально-економічними вимогами. Наголошено на важливості створення мережі муніципальних учбово-консультативних центрів дистанційної освіти як ефективної форми організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Запропоновано і обґрунтовано тематичні модулі спрямовані на розвиток інформаційно-аналітичної компетентності. Окреслені основні напрями та перелік необхідної документації для підготовки методистів до атестації.

Ключові слова: методист, професійна компетентність, інформаційно-аналітична компетентність, методична діяльність, курси підвищення кваліфікації, очно-дистанційна форма навчання, інформаційно-комунікаційні технології.

В статье раскрываются подходы к развитию информационно-аналитической компетентности методистов профессионально-технических учебных заведений в процессе прохождения курсов повышения квалификации в соответствии с современными социально-экономическими требованиями. Подчеркнута важность создания сети муниципальных учебно-консультативных центров дистанционного образования как эффективной формы организации образовательного процесса с использованием технологий дистанционного обучения в системе повышения квалификации педагогических работников. Предложено и обосновано тематические модули направлены на развитие информационно-аналитической компетентности. Очерчены основные направления и перечень необходимой документации для подготовки методистов к аттестации.

Ключевые слова: методист, профессиональная компетентность, информационно-аналитическая компетентность, методическая деятельность, курсы повышения квалификации, очно-дистанционная форма обучения, информационно-коммуникационные технологии.

The article describes the approaches to the development of information-analytical competence of trainers of vocational training institutions in the process of advanced training in accordance with current socio-economic needs. They stressed the importance of creating a network of municipal educational and advisory centers of distance education as an effective form of organization of educational process with the use of distance learning technologies in the training of teachers. Proposed and justified thematic modules are aimed at developing the information and analytical expertise. It outlined the main directions and a list of required documents for the preparation of trainers for certification.

Keywords: methodologist, professional competence, information and analytical expertise, methodological activities, training courses, part-distance learning, information and communication technologies.